

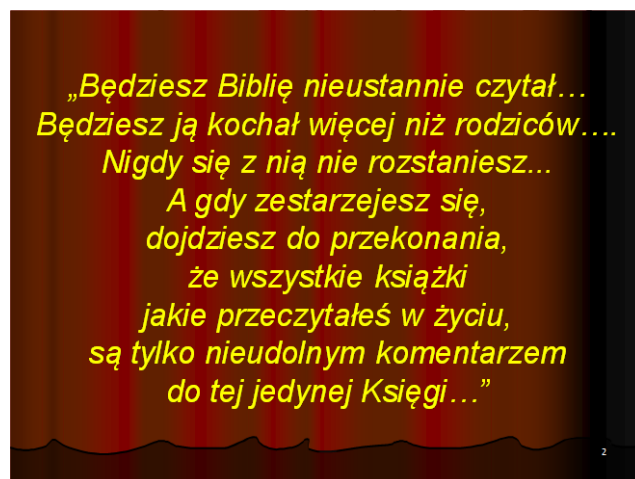
U stóp Mistra
Katecheza III (7 marca 2017) - PODSTAWOWE WIADOMOŚCI O BIBLI

- ❖ **Jednym z fundamentów formacji SNE jest regularne spotkanie człowieka z Bogiem obecnym w Piśmie Świętym:**
  - Nauczanie na grupce powinno być oparte o Pismo Św.
  - Formacja osobista jest oparta na fragmentach Biblii (zeszyty formacji).
  - Wszystkie kursy SNE oparte są na treściach zawartych w Piśmie Św. (kto przeżył jakiś kurs, dobrze o tym wie).
  - Ewangelizacja podejmowana przez SNE oparta jest na orędziu zbawienia zawartym w Biblii.

❖ **Dzisiejsze nauczanie poświęcamy wiadomościom na temat Biblii. Odpowiemy pokrótce na pytania:**

1. Czym jest Biblia?
2. O czym mówi Biblia i po co ją napisano?
3. Jaki był proces powstawania ksiąg biblijnych?
4. Czy są różne Biblie?
5. W jaki sposób i w jakich językach napisano Biblię?
6. W jaki sposób dotarł do nas tekst Pisma Św.?
7. Jakie są przekłady Pisma św.?

- ❖ **Rysem charakterystycznym wszystkich wielkich religii jest fakt, że posiadają one swoje tzw. *księgi święte*. Księgą świętą chrześcijaństwa jest oczywiście Biblia. Wielkim jej miłośnikiem był nawrócony z judaizmu Roman Brandstaetter. Poniżej cytuję fragment *Kręgu Biblijnego* tegoż autora:**

1. Czym jest Biblia?

NAZWA

- ❖ **Skąd nazwa Biblia**

BIBLIA

✦ Jej nazwa pochodzi od gr. **βιβλος (biblos)** oznaczającego papirus bądź czcigodną księgę.

hbr. **Ha-safer**
łac. **Biblia,-ae**
wł. **La Bibbia**
niem. **Die Bibel**
fr. **La Bible**

An illustration of an open book with a cross on top and a flower with yellow petals and a green stem. The book has red pages and a red ribbon.

- Nazwa „Biblia” oznacza dosłownie „księgi”. Jest to liczba mnoga od „biblion”, co w języku greckim znaczy zwój papirusu - księgę. Czyli biblion - to księga, a biblia - to księgi.
- Można nadmienić, że biblios - to greckie słowo oznaczające łądycę papirusu, a papirus był jednym z pierwszych materiałów piśmiennych.
- ❖ **Nowy Testament określa księgi Starego Testamentu jako pisma, pismo:**

BIBLIA

NOWY TESTAMENT określa księgi
STAREGO TESTAMENTU jako pisma, pismo:

γραφαι (grafai) – pisma

γραφη (grafe) – pismo

graffiti

Bardzo dziś modne, ale
niestety nie zawsze
eleganckie!!!

5

- ❖ Boże pochodzenie tekstu określane dodając – „święte”. Stąd pochodzi nazwa **Pismo Święte**. Inne nazwy używane dla oznaczenia zbioru ksiąg natchnionych: **Słowo Boże; Księgi Święte; Święte Litery; List Boga do człowieka**

2. O czym mówi Biblia BIBLIA MÓWI O PRZYMIERZU BOGA Z CZŁOWIEKIEM

Chrześcijaństwo jest religią PRZYMIERZA, tak samo jak judaizm. W Starym Testamencie znajdujemy kolejne przymierza, które Bóg zawierał ze swoim ludem. I tak dla przykładu: przymierze z Noem, przymierza z Abrahamem, przymierze z Izraelitami na Synaju. Ostateczne i doskonałe przymierze zawarł z nami Bóg w Chrystusie, o czym przekonamy się otwierając karty Nowego Testamentu.

O czym mówi **BIBLIA** ???

✦ **Stary Testament – Stare Przymierze**
Religia Izraela była religią opartą na Przymierzu zawartym z Bogiem Jahwe na Górze Synaj. Cały Stary Testament jest opisem dziejów tego Przymierza.

✦ **Nowy Testament – Nowe Przymierze**
Przez krew Jezusa, Bóg zawarł z Nowym Izraelem Nowe Przymierze, o którym traktuje Nowy Testament (2 Kor 3, 14). Greckie słowo **διατεκε** (**diateke**) znaczy „przymierze” i „testament”, stąd utarły się nazwy Stary i Nowy Testament – Stare i Nowe Przymierze. **Biblia mówi o przymierzu**

człowieka

➔

➔

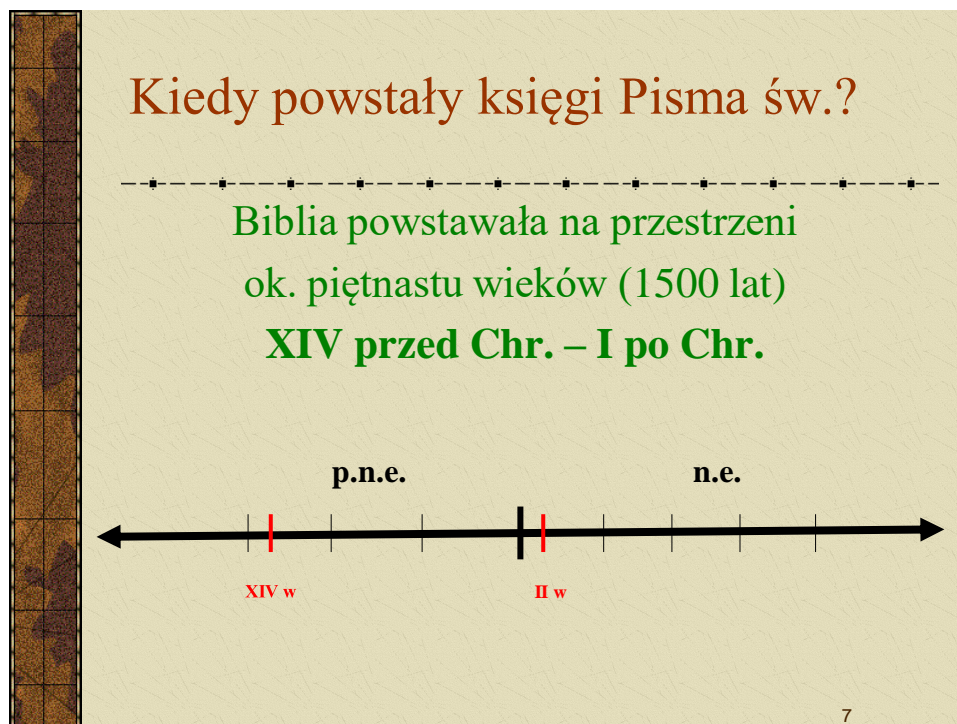
Boga

6

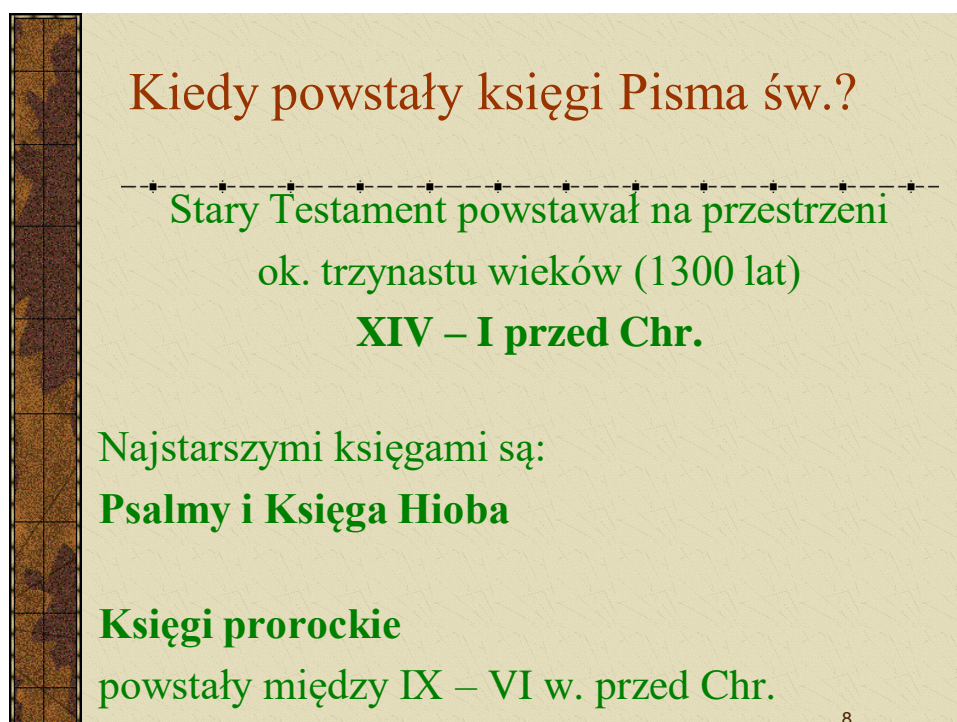
3. Jaki był proces powstawania ksiąg biblijnych?

❖ Etapy powstawania Biblii:

1. Historia - konkretne wydarzenie.
2. Etap przedliteracki – ustny przekaz i spisanie „małych form”.
3. Ostateczna redakcja.

Obecny tekst Pisma Świętego jest owocem pracy wielu ludzi żyjących przynajmniej na przestrzeni ok. 1.500 lat. Są to oczywiście najbardziej rozciągnięte teoretycznie granice czasowe powstawania Biblii. Niektórzy naukowcy-bibliści skłonni są twierdzić, że proces ten był o wiele krótszy, tzn., że nie rozpoczął się w tak zmiernych czasach. Pewne jest to, że u źródeł biblijnych opowiadań leży autentyczna historia. Kluczowymi wydarzeniami leżącymi u źródeł dzisiejszego tekstu Pisma Świętego są wydarzenia z życia Abrahama (ok. 1800 przed Chr.) oraz wydarzenia związane z wyjściem z niewoli egipskiej i zawarciem Przymierza na Synaju (ok. 1250 przed Chr.).

Kiedy powstały księgi Pisma św.?

Nowy Testament powstał w **I po Chr.**
(51 - 96 r.)

Jako pierwsza powstała
Ewangelia wg św. Marka

9

4. Czy są różne Biblie?

Nie! Nie ma różnych Biblii, choć trzeba przyznać, że istnieją różne przekłady tej Księgi, a różnicę będą wynikały stąd w jakiej religii czy wyznaniu dokonano przekładu.

PODZIAŁ I LICZBA KSIĄG

Ile ksiąg ma Biblia?

✦ **Biblia hebrajska**

24 księgi (39 ksiąg)

✦ **Biblia katolicka**

73 księgi (46 ST + 27 NT)

✦ **Biblia protestancka**

66 ksiąg (39 ST + 27 NT)

10

A) Stary Testament

➤ **Podział żydowski.** Biblia hebrajska liczy 24 księgi i dzieli je na trzy grupy:

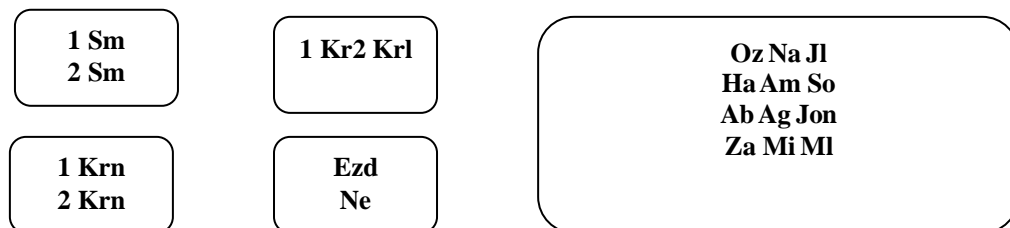
BIBLIA HEBRAJSKA
TANACH (תנ"ך)

LICZY 24 KSIĘGI i dzieli je na trzy grupy:

- * **Tora (Prawo)** – Rdz, Wj, Kpł, Lb, Pwt
- * **Nebiim (Prorocy)**
  - * wcześniejsi: Joz, Sdz, (1 Sm - 2 Sm), (1 Krl - 2 Krl)
  - * późniejsi: Iz, Jr, Ez, (Oz, Na, Jl, Ha, Am, So, Ab, Ag, Jon, Za, Mi, MI)
- * **Ketuwim (Pisma)**
  - * wielkie: Ps, Prz, Hi
  - * pięć zwojów: Pnp, Rt, Lm, Koh, Est
  - * inne: Dn, (Ezd, Ne), (1 Krn, 2 Krn)

11

Żydowski ST liczy więc 24 księgi, choć my widzimy tu 39 ksiąg znanych nam ze ST. Jak to się dzieje? Jest to wynikiem tego, że my mówimy np. o Pierwszej księdze Samuela i Drugiej Księdze Samuela, a u Żydów jest to jedna księga. Liczbę 24 ksiąg uzyskują Żydzi, tworząc po jednej księdze z następujących grup:

➤ **Podział katolicki.** Biblia katolicka dzieli księgi Starego Testamentu na następujące grupy:

1. Księgi historyczne (21)

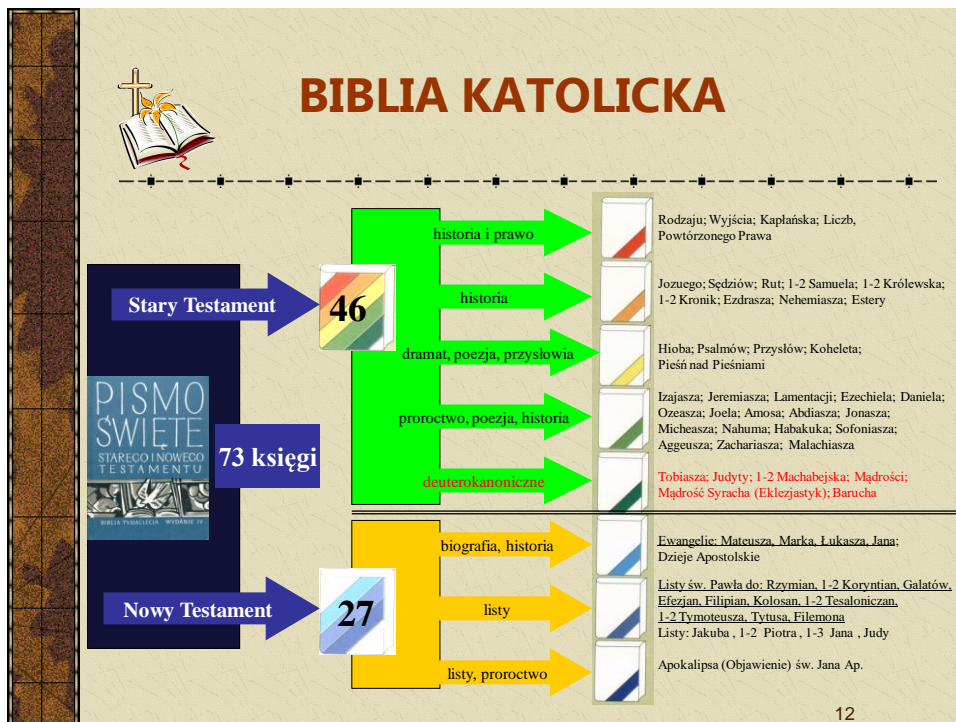
- Pięcioksiąg - **Pentateuch** (5): Rdz, Wj, Kpł, Lb, Pwt
- dzieło Deuteronomisty (6): Joz, Sdz, 1-2 Sm, 1-2 Krl
- dzieło Kronikarza (4): 1-2 Krn, Ezd, Ne
- księgi dydaktyczno – historyczne (6): Rt, Tb, Jdt, Est, 1-2 Mch

2. Księgi dydaktyczne (7): Hi, Ps, Prz, Koh, Pnp, Mdr, Syr

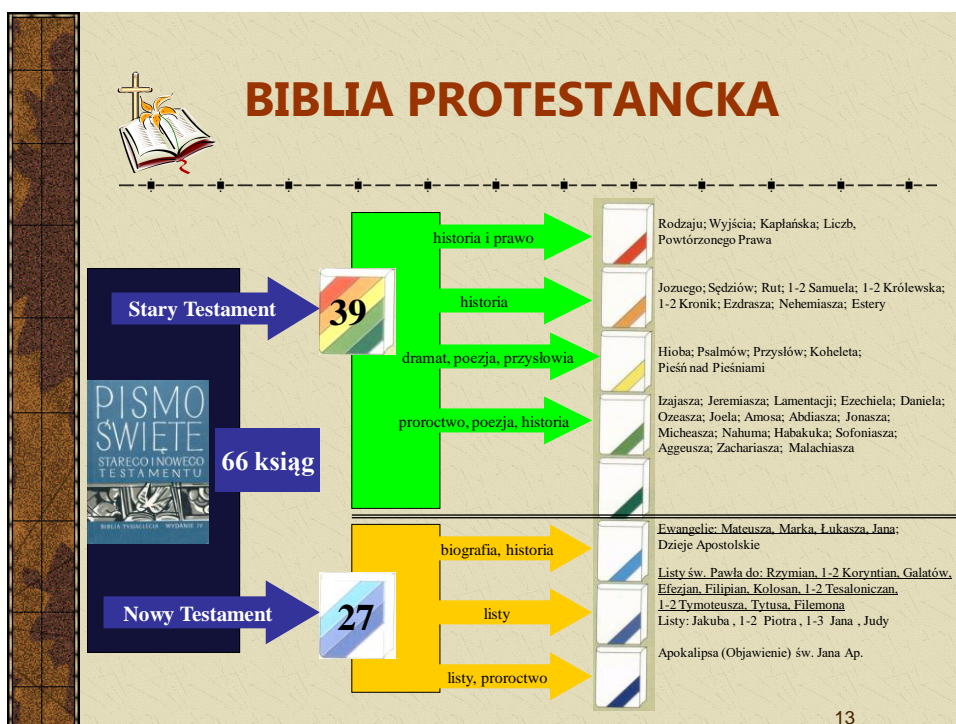
3. Księgi prorockie (18)

- prorocy więksi (6): Iz, Jr (+ Ba, Lm), Ez, Dn
- prorocy mniejsi (12): Oz, Jl, Am, Ab, Jon, Mi, Na, Ha, So, Ag, Za, MI

➤ **Podział protestancki.** Biblia protestancka zawiera w Starym Testamencie te same księgi, co Biblia żydowska, ale nie łączy ich w grupy dlatego ta liczba wynosi (39): Rdz, Wj, Kpł, Lb, Pwt, Joz, Sdz, 1-2 Sm, 1-2 Krl, Iz, Jr, Ez, Oz, Jl, Am, Ab, Jon, Mi, Na, Ha, So, Ag, Za, Ml, Ps, Prz, Hi, Pnp, Rt, Lm, Koh, Est, Dn, Ezd, Ne, 1-2 Krn.

❖ **Księgi deutero-kanoniczne.**

Terminem „*księga deutero-kanoniczna*” określa się te księgi Starego i Nowego Testamentu, odnośnie których Kościół miał w pewnym okresie (III – IV w.) wątpliwości, czy są natchnione. Jest to termin wyłącznie techniczny i nie oznacza mniejszej wartości i mniejszego autorytetu poszczególnych ksiąg.

Księgi deuterokanoniczne

W Biblii hebrajskiej i protestanckiej nie ma ksiąg deuterokanonicznych.

„Księgi deuterokanoniczne”

Księgi Starego i Nowego Testamentu, odnośnie których Kościół miał w pewnym okresie (III – IV w.) wątpliwości, czy są natchnione. Jest to termin wyłącznie techniczny i nie oznacza mniejszej wartości i mniejszego autorytetu poszczególnych ksiąg. Są to następujące Księgi:
Tb, Jdt, 1-2 Mch, Mdr, Syr, Ba.

14

B) Nowy Testament

- **Podział żydowski.** Biblia hebrajska nie ma ksiąg Nowego Testamentu ponieważ Żydzi nie uznają w Chrystusie zbawiciela, więc i orędzie zawarte w NT nie jest dla nich orędziem zbawczym.
- **Podział katolicki.** Biblia katolicka dzieli księgi Nowego Testamentu na trzy grupy:
  1. **Księgi historyczne (5):** Mt, Mk, Łk, J, Dz
  2. **Księgi dydaktyczne - listy (21):**
    - św. Pawła (13): Rz, 1-2 Kor, Ga, Ef, Flp, Kol, 1-2 Tes, 1-2 Tym, Tt, Flm
    - Hbr
    - listy katolickie (7): Jk, 1-2 P, 1-3 J, Jud
  3. **Księgi prorockie (1):** Ap
- **Podział protestancki.** Biblia protestancka zawiera w N T te same księgi co Biblia katolicka.

Tak więc możemy ostatecznie określić liczbę ksiąg biblijnych dla poszczególnych konwersji:

Biblia hebrajska - 24 księgi

Biblia protestancka - 66 ksiąg (39 ST + 27 NT)

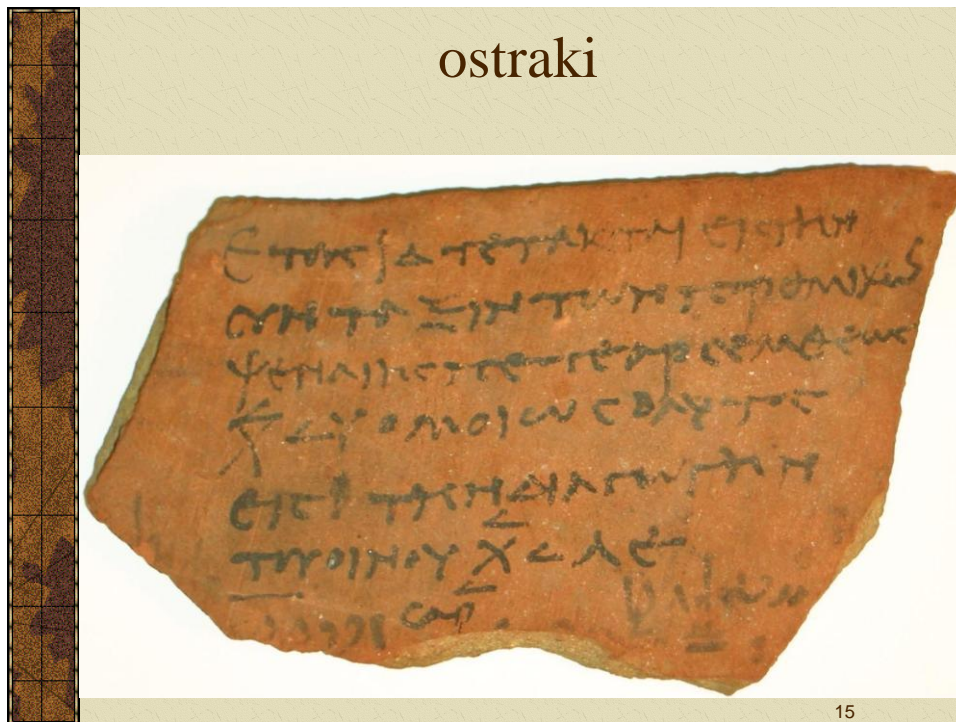
Biblia katolicka - 73 księgi (46 ST + 27 NT)

DLA KATOLIKA BARDZO WAŻNE JEST, ABY MIEĆ I CZYTAĆ KATOLICKI PRZEKŁAD BIBLI.

Nie jest bez znaczenia, czy jest to przekład Świadców Jehowy, protestancki, czy może Biblia Gedeonitów (Gedeonici to Międzynarodowe Stowarzyszenie wyrosłe i zakorzenione w teologii protestanckiej. Celem ich działalności jest popularyzacja Biblii, którą najczęściej rozdają bezpłatnie. Robią to w hotelach, szkołach, zakładach karnych i innych instytucjach.)

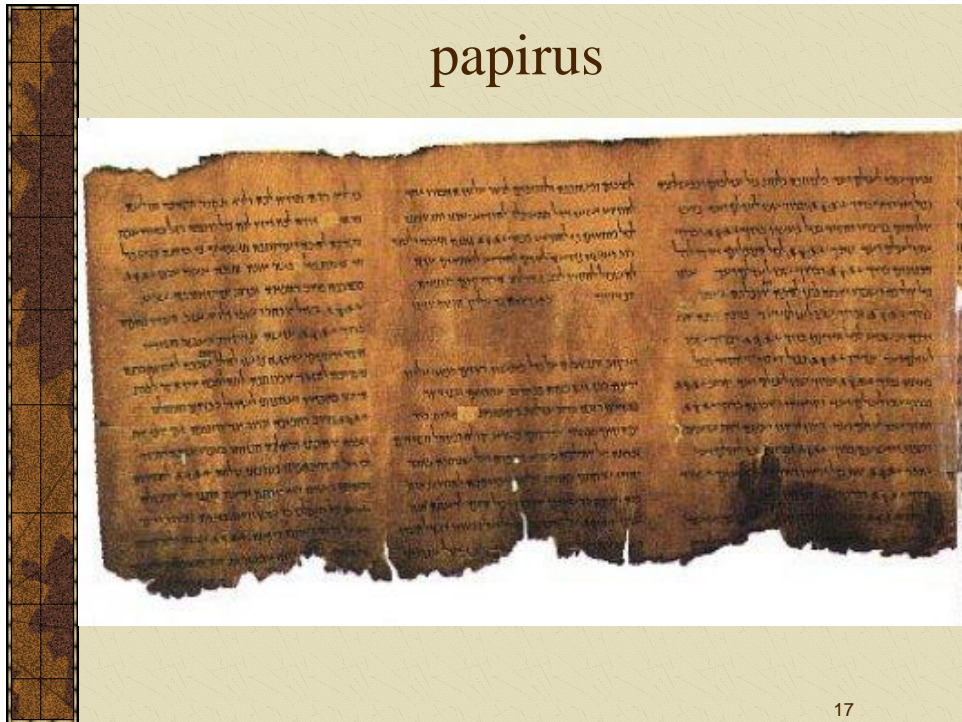
5. W jaki sposób i w jakich językach napisano tekst Pisma Św.?

- ❖ Najważniejszy tekst ST – *Dekalog*, został spisany na kamiennych tablicach (Wj 31, 18; 34, 1). Autografy (czyli teksty spisane przez autorów natchnionych) Starego Testamentu zostały utrwalone na tabliczkach drewnianych, glinianych, na wyprawionych w tym celu skórach (pergaminach) i papirusowych zwojach. Jako materiału piśmienniczego używano również tzw. **ostraków**, czyli skorup z potłuczonych naczyń. Na drewnianych tabliczkach pokrytych woskiem pisano ostrym rylcem. Do pisania na papirusie i skórze używano zaostrego kawałka trzciny oraz atramentu wyrabianego z sadzy i gumy arabskiej.

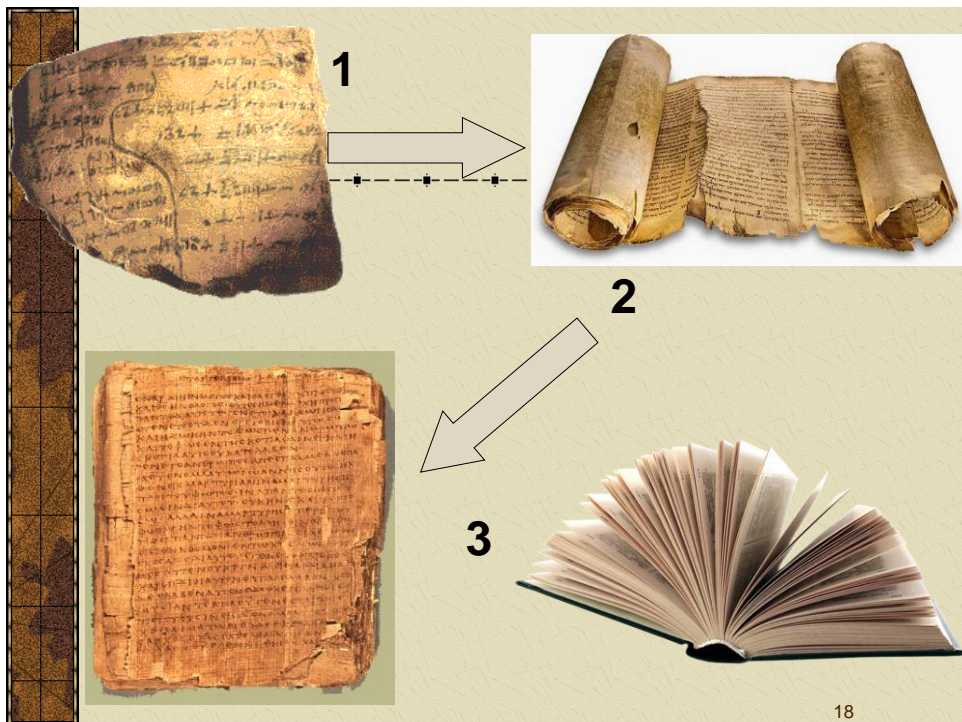

papirus

17

- ❖ Starożytne księgi miały formę **zwojów**. Dopiero w IV w n. e. Upowszechniły się tzw. **kodeksy**, wyglądające jak dzisiejsze książki. Poniższy slajd przedstawia nam ewolucję materiału piśmienniczego: 1. Ostraki; 2. Zwoje; 3. Kodeks - książka.

18

- ❖ Ze względu na oszczędność drogiego wówczas materiału piśmienniczego pisano bez znaków interpunkcyjnych, akcentów i bez przerw między wyrazami (pismo ciągłe).
- ❖ Alfabet hebrajski nie rozróżniał wielkich i małych liter. Najstarsze odpisy w j. greckim również utrwalone są wyłącznie wielkimi literami. Taki rodzaj pisma nazywa się: **majuskuła** lub **uncja**. Dopiero po 800 r. n.e. pojawia się pismo małoliterowe zwane: **minuskuła**.

JĘZYK BIBLIJ

↙ ↘

Majuskuła (uncja)
JEZUSCHRISTUSJESTPANEM

Minuskuła
Jezus Chrystus jest Panem

Alfabet grecki

Majuskuła – ENAPXHHNOΛOΓOΣKAI OΛOΓOΣ EN ΠPOC TON ΘEON (J 1, 1a)

Minuskuła - En αρχη ην ο λογος και ο λογος προς τον Θεον (J 1, 1a)

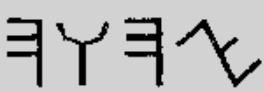

20

- ❖ **Najstarsze teksty ST** spisywano w j. hebrajskim **alfabetem starokananejskim**, którym posługiwali się Izraelici aż do czasów niewoli babilońskiej (VI w. p.n.e.). Później wraz z j. aramejskim przejęli tzw. pismo kwadratowe używane do dzisiaj. Większość odpisów utrwalaona jest w tym właśnie alfabecie.

JĘZYK BIBLIJ

Przykłady pisma

starokananejskie	kwadratowe
	

Imię Boga – Jahwe
zapisane pismem starokananejskim i kwadratowym

19

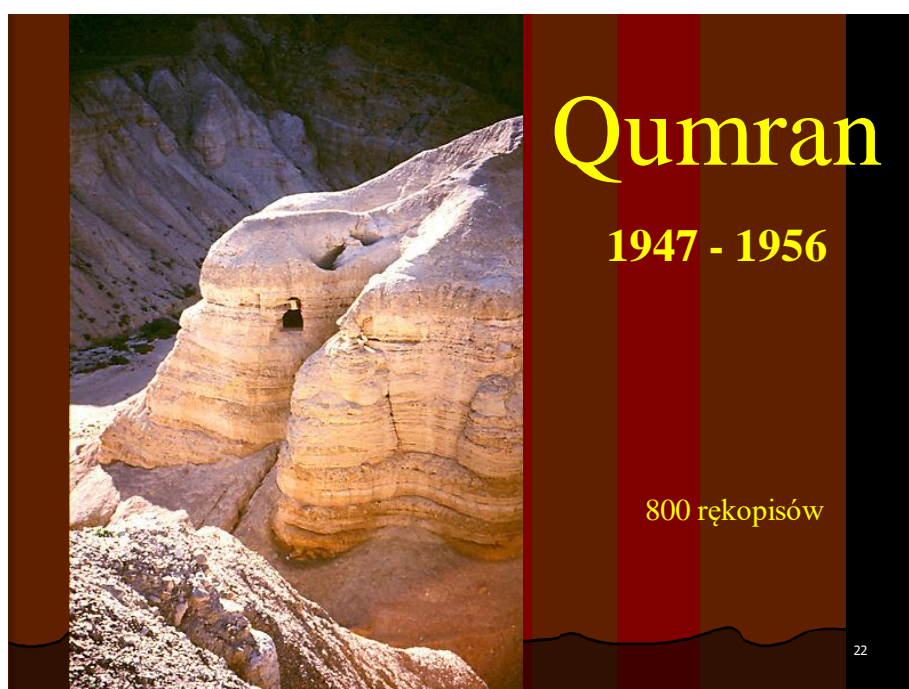
Cały Nowy Testament (z wyjątkiem poszczególnych słów po aramejsku) **został spisany w języku greckim**

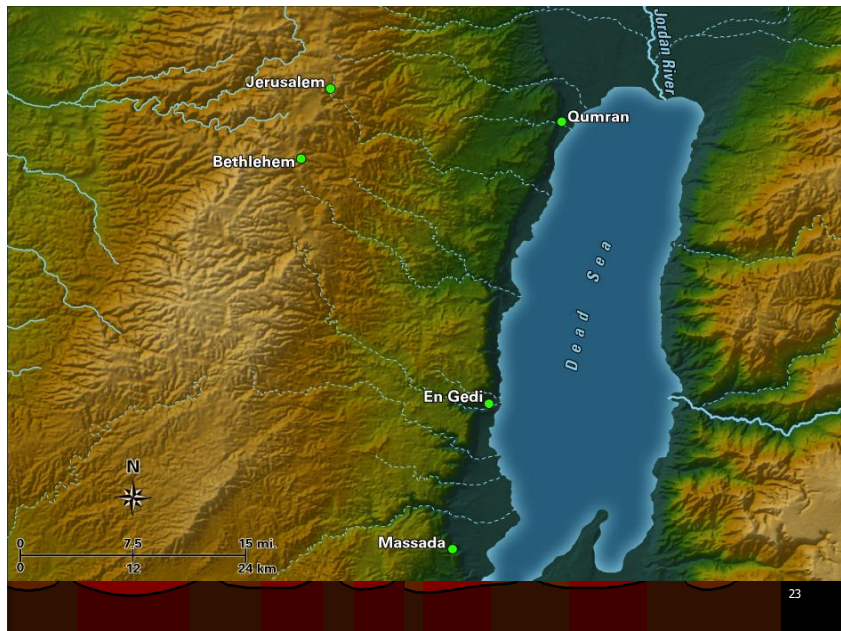
6. W jaki sposób dotarł do nas tekst Pisma Św.?

Teksty ksiąg były ręcznie kopiowane. Zachowały się na pergaminowych zwojach, papirusach, w kodeksach, dziełach starochrześcijańskich pisarzy (cytaty), lekcjonarzach, odpisach starożytnych przekładów Biblii. Wymienione dokumenty nazywamy **świadkami autentycznego tekstu Pisma Świętego**.

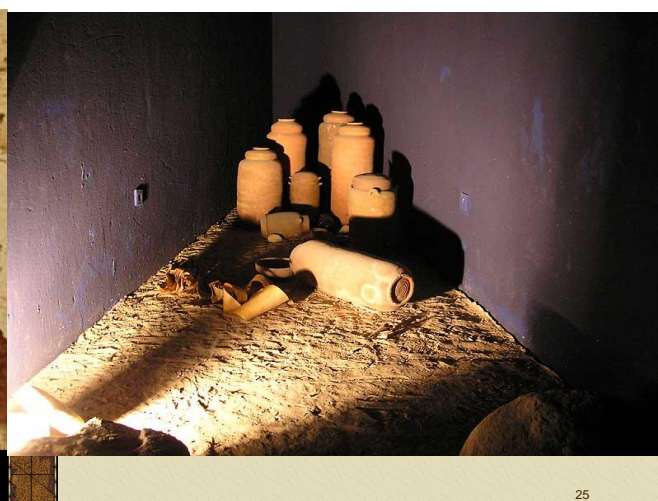
Na **zwojach pergaminowych** kopiowano głównie tekst ST. W 1947 r. nad morzem martwym w pobliżu ruin osady Qumran, arabski pasterz Mohamed Abdip szukał kilku kóz które mu się zagubiły. Szukając zaglądał w różne doły i szczeliny. Wrzuciwszy kamień do jednej z szczelin usłyszał odgłos, który nie był podobny do głosu kozy lecz do dźwięku, który wydaje rozbity dzban. Następnego dnia wrócił tam z kilkoma kolegami i oczom ich ukazał się widok dużej ilości glinianych dzbanów i garnków. Najważniejsze z tych dzbanów przechowywane są dzisiaj w muzeum izraelskim w Jerozolimie. W dzbanach tych znajdowały się najstarsze ze znanych dotychczas zwojów rękopiśmienniczych zawierających fragmenty, a nawet całość wszystkich ksiąg ST. Odpisy te pochodzą z ostatnich trzech wieków przed Chr. i z I w. po Chr.

Jedna z grob w Qumran

Dzbany z muzeum w Jerozolimie

- ❖ Na **papirusach** natomiast zachowały się najstarsze odpisy NT. Najstarszy papirus pochodzi z ok. 125 r. i zawiera fragmenty J 18. Papirusowe zwoje miały ok. 10m (niestety w wilgoci szybko niszczały).

❖ **Kodeks** to zbiór pergaminowych kart zszytych na kształt współczesnej książki. **Ważniejsze kodeksy Biblii:**

KODEKSY GRECKIE

NAZWA	SYMBOL	ZAWARTOŚĆ	WIEK
SYNAJSKI „Codex Sinaiticus”	S	LXX i NT	IV
WATYKAŃSKI	B	LXX i NT	IV
ALEKSANDRYJSKI	A	LXX i NT	V
BEZY	D	4 Ewangelie, Dz, J	V - VI

Uważa się że „Codex Sinaiticus”, napisany w po starogrecku jest jedną z 50 kopii Biblii dokonanych na zlecenie Cesarza Konstantyna po przyjęciu przez niego chrześcijaństwa. Biblia, której większość znajduje się w Londynie datowana jest na IV wiek. „*Jest to manuskrypt specjalny, inny od pozostałych... na każdej stronie tekst jest zapisany w 4 kolumnach, to jest wielka różnica*”. Dokument oryginalny jest tak pieczołowicie chroniony, że był widziany tylko przez 4 uczonych w ciągu 20 lat.

Isaiah Scroll (1QIsaa) Written in Hebrew - Qumran, Cave 1. Ca. 120 BCE Parchment
© Photo The Israel Museum, Jerusalem

28

- „Codex Sinaiticus” powstał w klasztorze Świętej Katarzyny w pobliżu góry Synaj. Biblia ta znajdowała się tam aż połowy wieku XIX kiedy to niemiecki uczyony, pastor z Lipska, Konstanty von Tischendorf zawiózł część manuskryptu do Niemiec i Rosji. Odnalezienie tych manuskryptów to prawdziwie sensacyjna historia. Wykładający teologię na uniwersytecie w Lipsku pastor von Tischendorf ok. 1840 roku wdał się w spór z innymi niemieckimi uczonymi i biblistami. W krajach protestanckich coraz więcej naukowców twierdziło, że współczesna im Biblia nie ma wiele wspólnego z tym, co spisano niegdyś. Twierdzono bowiem, że z winy kopistów, przepisyujących ręcznie Pismo Św., już dawno zatracił się jego pierwotny autentyczny sens. Tischendorf twierdził zaś, że znaczenie Pisma Świętego sprawiało, iż przepisywano je z nadzwyczajną starannością, eliminując wszelkie błędy. Brakowało mu jednak dowodów na potwierdzenie swojej tezy. Postanowił więc te dowody znaleźć. Przeglądał starożytne manuskrypty w europejskich bibliotekach, aż trafił do Watykanu. Tam odnalazł kodeks spisany w języku greckim ok. IV wieku, zawierający większą część Nowego Testamentu. Księga, znana dziś pod nazwą **Kodeksu Watykańskiego**, w swej treści była prawie identyczna z XIX-wieczną Biblią. Ale władze Stolicy Apostolskiej zezwoliły ewangelikowi przeglądać ją jedynie przez dwa tygodnie, surowo zakazując robienia jakichkolwiek notatek. Pastor umocnił się w przekonaniu, że ma rację. W jego wspomnieniach znajdziemy taką oto notkę: „Przyszła mi do głowy taka myśl: czy nie jest możliwe, że w zaułkach jakiegoś greckiego, koptyjskiego, syryjskiego czy

armeńskiego klasztoru mogą znajdować się cenne manuskrypty, na których gromadzi się kurz, a otacza je ciemność?”. Na początku maja 1844 roku Tischendorf dotarł do podnóża góry Synaj. Na zboczach góry znajdował się klasztor ufundowany około 530 roku przez cesarza Justyniana. Prawosławni mnisi zgodzili się spuścić na dół kosz uwiązany na sznurze (była to jedyna możliwość dostania się do położonej na skale budowli) i wciągnęli przybysza do swej siedziby. Opat zezwolił badaczowi przez kilka dni przeglądać biblioteczne zbiory. Niczego szczególnego nie znalazłszy, Tischendorfa pakował się już do wyjazdu, gdy nagle przypadkiem spostrzegł wystawiony na korytarzu kosz, do którego bibliotekarz wrzucił papiery przeznaczone do spalenia. Wśród nich zobaczył – jak potem wspominał – „perłę nieocenionej wartości”. Było to 129 pergaminowych kart o wymiarach 38 na 34 centymetry, zapisanych obustronnie w języku greckim wersami ze Starego Testamentu. Pastor domyślił się, że odnalazł bardzo stary fragment Biblii. Po długich naleganiach opat klasztoru pozwolił mu zabrać 43 karty, resztę zaś schował. Przy kolejnej wizycie Tischendorf odnalazł kolejne manuskrypty.

- Obecnie „Codex Sinaiticus” jest ona podzielona na cztery części.
- 1. Największa z nich – 347 z 400 stron – znajduje się Bibliotece Brytyjskiej
- 2. Druga część znajduje się w Bibliotece Uniwersytetu Lipskiego (Niemcy)
- 3. Trzecia w Narodowej Bibliotece Rosji w Sankt Petersburgu
- 4. Czwarta w Klasztorze św. Katarzyny na Synaju (Egipt).

KODEKSY HEBRAJSKIE

NAZWA	ZAWARTOŚĆ	ROK
KAIRSKI	PROROCY	895
PETROPOLITAŃSKI	PROROCY	916
z ALEPPO	cały STARY TESTAMENT	930
LENINGRADZKI	cały STARY TESTAMENT	1008

- ❖ Osobną grupę **świadców tekstu Pisma Św. stanowią cytaty biblijne** u starochrześcijańskich pisarzy. Najcenniejsze są cytaty Ojców piszących przed powstaniem najstarszych kodeksów, tzn. przed IV w: Klemens Aleksandryjski (zm. 212), Tertulian (zm. 220), Orygenes (zm. 254), Cyprian (zm. 258)

7. Jakie są przekłady Pisma św.?

A) Przekłady starożytne

- ❖ **Targumy aramejskie.** Nabuchodonozor uprowadził Izraelitów do niewoli w Babilonie. Niewola ta skończyła się za panowania Cyrusa II, który pozwolił Izraelitom wrócić do swojej ziemi. Po niewoli babilońskiej (VI w. p.n.e.) wielu Żydów nie rozumiało po hebrajsku, dlatego pojawiła się potrzeba przełożenia tekstów odczytywanych podczas nabożeństw. Nie były to dokładne przekłady, lecz parafrazy tekstu dostosowane do konkretnych warunków słuchaczy. Te luźne przekłady ST z j. hebrajskiego na j. aramejski nazywamy właśnie **targumami aramejskimi**.

Najważniejsze przekłady Biblii

TARGUMY ARAMEJSKIE

NABUCHODONAZOR
od 587 do 539 roku p.n.e.

CYRRUS II

31

- ❖ **Przekłady greckie.** Najstarszym greckim przekładem ST jest tzw. **Septuaginta oznaczona symbolem LXX**. Po niewoli babilońskiej Żydzi rozproszyli się po całym świecie i tak powstały liczne diaspory. Największa była diaspora w Aleksandrii w północnym Egipcie. Diaspora ta już w III w. przed Chr. nie posługiwała się j. hebrajskim, dlatego na ich potrzeby dokonano przekładu na j. grecki. Nazwa *Septuaginta* wiąże się z legendą, która mówi, że nad przekładem miało rzekomo pracować 72 mędrców zaproszonych do Aleksandrii przez króla Ptolemeusza II. Najstarszy odnaleziony tekst LXX pochodzi z II w. przed Chr.

Najważniejsze przekłady Biblii

SEPTUAGINTA

LXX

III/I w przed Chr.

PTOLEMEUSZ II

32

- ❖ **Przekłady łacińskie** powstały, gdy miejsce greki zaczęła zajmować łacina. Najbardziej znanym przekładem całego Pisma Świętego jest tzw. **Wulgata (Wlg)**. Prace nad przekładem zainicjował pp Damazy I, któremu zależało na ujednoczeniu łacińskich przekładów Biblii. Pracę tę zlecił św. Hieronimowi (347 – 420). To do św. Hieronima należy jedno z najpiękniejszych określeń na temat Biblii: *Nieznanomość Pisma Świętego jest nieznanomością Chrystusa*.

B) **Przekłady na język polski.** Do najważniejszych należą:

- Psalterz floriański z połowy XIV w. (tekst trójjęzyczny: łac. – pol. – niem.)
- Biblia królowej Zofii z II poł. XV w. (przekład Wulgaty)
- Psalterz puławski z przełomu XV i XVI w.
- Biblia Leopolda z poł. XVI w (przekład Biblii prof. Akademii Krakowskiej Jana Nicza, zwanego Leopoldem).
- **Biblia Jakuba Wujka z XVI w. (najlepszy staropolski przekład Pisma św. (Wlg), opatrzone bogatymi komentarzami czerpanymi z Ojców Kościoła.**
- Biblia gdańska (owoc pracy luteran, kalwinów i braci czeskich) – Gdańsk 1632 r.

Przekłady powojenne:

- S. Kowalski – NT z gr. – 1957 r.
- E. Dąbrowski – NT z gr. – 1961 r.
- K. Romaniuk – NT z gr. – 1976 r.
- Biblia poznańska (przekład całości Pisma św. z komentarzami)
- Biblia Tysiąclecia (Tyniecka) – przekład całej Biblii pod red. benedyktynów z Tyńca (1 wydanie – 1965)

PRZYGODY Z BIBLIĄ

* **Św. Wawrzyniec z Brindisi**

- w ciągu 5 lat nauczył się czterech języków: francuskiego, hiszpańskiego, niemieckiego i czeskiego
- Biblię recytował z pamięci po hebrajsku i grecku.

* **Stanisław Wyspiański**

- czytał Biblię przez 36 godzin bez ustanku.

* **Juliusz Słowacki**

- czytał Biblię zawsze głośno wyobrażając sobie miejsca, ludzi, wydarzenia.

NATCHNIENIE BIBLIJNE

Natchnieniem biblijnym nazywamy nadprzyrodzone działanie Ducha Świętego, które sprawia, że prawdziwe słowo ludzkie jest równocześnie prawdziwym słowem Bożym.

❖ **Rozwój nauki o natchnieniu:**

1. Z jednej strony podkreślano **Boże autorstwo**, nazywając Boga pierwszorzędnym lub głównym autorem Biblii (**autor primarius**).
2. Z drugiej strony zauważa się rolę człowieka, który będąc narzędziem (gr. organon, łac. instrumentum) w ręku Boga, nazywany jest autorem drugorzędnym lub narzędnym (**autor secundarius**).

Dlatego właśnie mówimy, że Pismo św. ma TEANDRYCZNY (Bosko – ludzki) charakter.

- ❖ Kluczowym dokumentem jest **Konstytucja dogmatyczna o Objawieni Bożym (*Dei verbum*)** Soboru Watykańskiego II.

NATCHNIENIE WG P. BENOIT

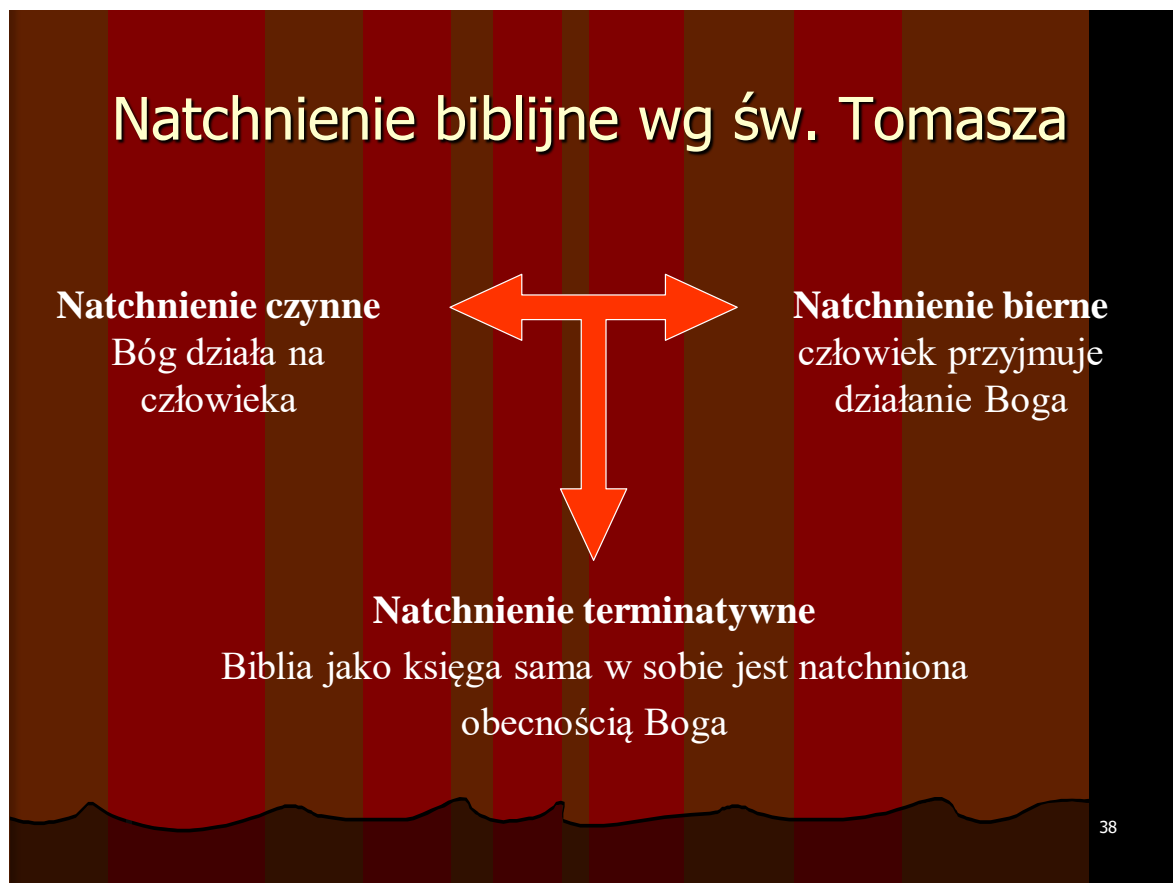
Jedną z najnowszych teorii natchnienia biblijnego opracował **Pierre Benoit OP**. Mówi on o asystencji Bożej towarzyszącej ludziom:

- I. działającym pod wpływem Ducha Bożego (**natchnienie pastoralne**)
- II. przemawiającym w imieniu Jahwe – głównie prorocy (**natchnienie oralne, prorockie**)
- III. biorącym udział w dziele spisywania słów Jahwe (**natchnienie skryptyrystyczne**)

NATCHNIENIE WG ŚW. TOMASZA

Jego teoria ujmuje trzy, scalające się w praktyce, aspekty natchnienia biblijnego: od strony Boga, od strony człowieka i samej Księgi. Aby rozróżnić te 3 aspekty natchnienia, mówi się w teologii za św. Tomaszem z Akwinu o trzech rodzajach natchnienia:

- I. natchnieniu czynnym – działanie Boga na człowieka
- II. natchnieniu biernym – przyjęcia działania Bożego przez człowieka
- III. natchnieniu terminatywnym – Biblia jako księga

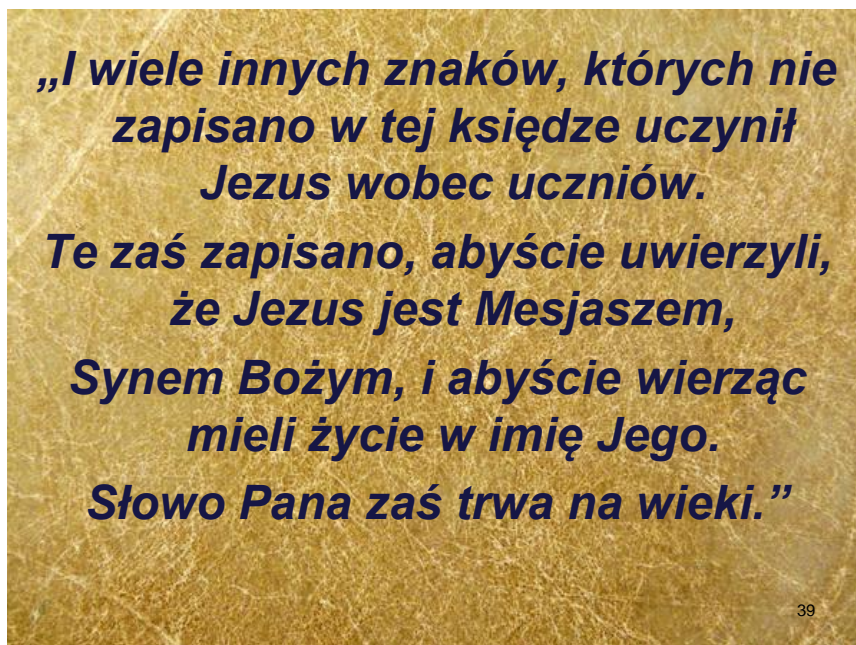

Natchnieniem biblijnym nazywamy bezpośredni, pozytywny, nadprzyrodzony i charyzmatyczny wpływ Boga (czynne) na umysł, wolę i władze wykonawcze piszącego (bierne), dzięki czemu powstała pod tym wpływem Księga jest dziełem dwóch autorów: Boga i człowieka (terminatywne).

❖ **Warto dodać, że natchnienie biblijne towarzyszy jak wierzymy:**

- tym, którzy pisali Pismo Św.,
- tym, którzy uzupełniali brakujące fragmenty,
- tym, którzy czytają Biblię, aby zrozumieć w niej treść orędzia Zbawienia w niej zawarte,
- tym, którzy z urzędu Kościoła interpretują Pismo Św.,
- tym, którzy głoszą orędzie biblijne,
- tym, którzy współpracując z łaską Bożą, stosują mądrość Biblii w swoim życiu.

❖ **Po co napisano Biblię?** Odpowiedź znajduje się w samej Biblii w Ewangelii wg św. Jana (20, 30-31)

❖ **Piotr Skarga o czytaniu Pisma Św.**

Maria Kossowska przytacza taką wypowiedź ks. Piotra Skargi, mającą pokazywać odejście Kościoła katolickiego od Biblii od wieku XVII: *Nie ciśnijcie się do Biblii, wy ludzie świeccy; Biblia to kość twarda, a wy ludzie świeccy, słabe macie zęby: przeto i zęby popsujecie, a tego nie ugryziecie.*

Dziś "zęby" mamy mocniejsze - pisze autorka - pomaga nam w tym i wykształcenie ogólne i znajomość realiów świata biblijnego, także coraz lepsze przekłady i komentarze.

Dlatego dziś jesteśmy zachęcani do osobistej i częstej, najlepiej codziennej lektury Pisma Świętego, bo Pismo Św. jest:

- a) przestrzenią osobistego spotkania Chrystusa,
- b) źródłem przemiany i fundamentem kształtowania nowego człowieka,
- c) najskuteczniejszym narzędziem ewangelizacji.

DODATEK

ZARYS HISTORII BIBLIJNEJ

- I. Prehistoria (Rdz 1, 1 – 11, 26)** dotyczy czasów, z których nie posiadamy dokumentów pisanych. Prehistoria zawiera opis stworzenia, dzieje życia pierwszych rodziców, Noego i ich potomków. O tych czasach możemy czerpać wiadomości na podstawie znalezisk materialnych: szczątki budowli, ceramika, naczynia gliniane itp.).
- II. Patriarchowie** żyli w XVIII w. przed Chr. Byli nomadami (pasterzami), żyli w namiotach, hodowali owce i kozy, kopali studnie, zmieniali miejsca postoju ze swymi trzodami (Mezopotamia – Kanaan – Egipt...). zachowywali nakazany kodeks pustyni, utrzymywali czystość krwi (małżeństwa tylko wewnątrz plemienia), znali prawo gościnności i zemsty zbiorowej.
- ❖ **Abraham** – czyli „ojciec mnóstwa” pochodził z Ur Casdin (Ur Chaldeorum) w dolinie Mezopotamii (imię żony – Sara). Wezwany przez Boga (Rdz 12, 1) idzie ufając Bogu i Jego obietnicom (Rdz 12, 2-3) do Kanaanu (ok. 1800 przed Chr.). Abrahama nazywamy Ojcem wiary, gdyż z jego osobą wiąże się rozpoczęcie procesu przechodzenia od politeizmu (wielobóstwa) do monoteizmu (wiary w jednego Boga). Synowie Abrahama to: Izaak, Jakub i Ezaw.
  - ❖ **Izaak** (imię żony – Rebeka) i **Jakub** (imię żony – Rachela) – stają się sukcesywnie dziedzicami obietnic Bożych. Jakubowi Bóg zmienił imię na Izrael (Rdz. 32, 25-31). Synowie Jakuba dali początek 12 pokoleniom Izraela, o których często mówi ST i NT: {synowie Lei -**Ruben, Symeon, Lewi, Juda, Issachar, Zabulon**} {synowie Bilhy -**Dan, Neftali**} {synowie Zilpy - **Gad, Aser**} {synowie Racheli - **Józef, Benjamin**}. Józef zostaje przez braci sprzedany – trafia do Egiptu. Podobnie jak Abraham prowadzą życie pasterzy, półkoczownicze w Kanaanie aż do dnia, gdy zmuszeni głodem Jakub i jego synowie na zaproszenie Józefa udają się do ziemi egipskiej i tu się osiedlają (w Goszen przy wschodniej granicy Egiptu) za panowania Hyksosów (ciągle XVIII w. przed Chr.).
- III. Pobyt w Egipcie; Pascha; wyjście i pobyt na pustyni**
- ❖ **Mojżesz** – „wydobyty z wody”, jest Hebrajczykiem z pochodzenia, ma imię egipskie i w Egipcie się wychowuje. Jako uchodźca polityczny (po zabiciu egipskiego nadzorca robót) prowadzi nomadyczny tryb życia przy szczepie Madianitów. Wezwany przez Boga, w towarzystwie Aarona, wraca do Egiptu, aby wyprowadzić lud z niewoli. Po śmierci Józefa, Izraelici zaczęli pełnić w Egipcie rolę niewolników do przymusowych robót. Opisane plagi egipskie to być może kompozycja literacka stworzona przez autora dla podkreślenia uporu Faraona i potęgi Jahwe.
  - ❖ **Pascha** – święto nomadów, albo półnomadów, obchodzona była poza świątynią, bez kapłana i ołtarza. Ofiara wybierana ze stada nie była gotowana lecz pieczona, spożywana z niekwaszonym chlebem beduinów i ziołami pustyni. Obrzęd ten odbywał się w najjaśniejszą noc pełni księżyca, a jego uczestnicy mieli na sobie stroje pasterzy. Jest to doroczne święto, obchodzone przy wiosennej pełni księżyca, gdy owce i kozy mają młode i gdy są prowadzone na pastwiska. Ponieważ jest to moment niebezpieczny dla stada (niebezpieczeństwo drogi, niepewność znalezienia pastwiska) i symbolizuje go „demon Niszczyciel”, przeto namaszcza się domy (pierwotnie namioty) krwią. Tej samej nocy, kiedy Bóg pobił pierworodnych w Egipcie i wyprowadził lud, przypadała właśnie Pascha (Wj 11 – 12), był to rok ok. 1250 przed Chr. Izraelici ruszają do Kanaanu – Ziemi Obiecanej.
  - ❖ **Pobyt na pustyni** – (ok. 40 lat). Mojżesz kładzie podstawy organizacji religijnej i politycznej, która przetrwa cały okres ST. Bóg zawiera z Izraelitami przymierze, którego pośrednikiem jest Mojżesz, a kartą konstytucyjną jest Prawo. Sercem zbioru praw jest dekalog. To przymierze (ze swym kodeksem prawa) czyni z Izraelitów społeczność narodową i teokratyczną. Mojżesz umiera przed przekroczeniem Jordanu i wejściem do Ziemi Obiecanej.

IV. **Osiedlenie** w Kanaanie dokonało się bądź przez umowę pokojową, bądź przez walkę. Grupa przyprowadzona przez Jozuego, na którego przed śmiercią Mojżesz włożył ręce, zaczęła się osiedlać prawdopodobnie ok. 1225 r. przed Chr. Centrum konfederacji Izraelskiej stanowiło miasto Sychem, gdzie umieszczono Arkę Przymierza – symbol obecności Boga (począwszy od wydarzeń na Synaju). Odnowiono Przymierze z Bogiem. Izrael przeszedł do życia osiadłego i rolniczego, przejmując język i cywilizację kananejską. Nie istnieje centralna władza – jedność wewnętrzna Izraela opiera się na kulcie Boga Jahwe. Korzystając z dezorganizacji politycznej, Filistyni, Madianici i inni dokonują częstych napadów na ziemie uprawiane przez Izraelitów. W tej sytuacji Izrael znajduje charyzmatycznych przywódców, którzy prowadzą walkę wyzwolenczą i sprawują władzę. Tych przywódców biblijnych nazywa się **Sędziami** i byli to: **Otniel, Ehud, Szamgar, Debora i Barak, Gedeon, Tola, Jair, Jefte, Ibsan, Elon, Abdon, Samson**. Okres, w którym panowali sędzowie to lata 1200 – 1050 przed Chr.

V. **Monarchia** – szczyt potęgi Izraela. Król jako głowa wszystkich plemion miał być związany z kultem narodowym i prawem, miał być gwarantem sprawiedliwości w narodzie i kierować wojną wyzwolenczą.

❖ **Saul** – pierwszy król Izraela, namaszczony przez Samuela. Wraz ze swoim synem Jonatanem ginie w walce, na wzgórzu Gilboa ok. 1015 r. przed Chr.

❖ **Dawid** – panuje w latach 1010 – 970. Tworzy w Jerozolimie stolicę państwa, przenosząc tam z Hebronu Arkę Przymierza. Jest dobrym politykiem i administratorem: zaprowadza aparat urzędniczy, organizuje wojsko, ale z czasem traci popularność przez wprowadzanie wysokich podatków oraz wprowadzenie na wzór wschodnich władców, haremów, a tym samym wielożeństwa, czym godzi w religię Jahwe. Jest autorem niektórych psalmów.

❖ **Salomon** - panuje w latach 970 – 930. Namaszczony przez Sadoka, jeszcze za czasów panowania Dawida. Znany ze swej mądrości, roztropności i sprawiedliwości. Podzielił kraj na 12 części, rozbudował Jerozolimę, zakładał nowe miasta. Imię jego słynne stało się dzięki wielkiej świątyni, którą wybudował w Jerozolimie dla Jahwe i Jego Arki. Pozwolił jednak na przenikanie obcych kultów i bałwochwalstwo. Od Salomona, Izrael przeżywa swoją wielką tragedię narodową i upadek ambicji państwowych oraz osłabienie religijności.

VI. **Podział królestwa (ok. 929 r. przed Chr.)** – dokonał się za panowania Roboama – syna Salomona.

❖ **Królestwo Izraelskie – Północne** ze stolicami kolejno: Sychem, Tirsa i Samaria. Wewnętrznie bardzo niestabilne upada za czasów króla Ozeasza w 721 r. przed Chr. zdobył je król Asyrii Salmanassar V.

❖ **Królestwo Judy – Południowe** ze stolicą w Jerozolimie. Przez cały czas swej historii trwa przy dynastii Dawidowej. W jego łonie, za panowania Jozjasza, prorok Micheasz zainicjował reformę religijną, która polegała na usunięciu obcych kultów. W roku 587/6 Nabuchodonozor – król Babilonu zdobywa Jerozolimę. Dzieje się to za czasów panowania Sedecjasza, a prorocy Jeremiasz i Ezechiel są tego świadkami.

VII. **Niewola babilońska** – trwa od roku 586 do roku 538. W tym czasie działa prorok Ezechiel, wzywając do nawrócenia, gdyż Bóg mści się za niewierności i grzechy.

VIII. **Okres perski (538 – 336)**

❖ **Cyrus** – za panowania tego perskiego władcy w roku 538 przed Chr. został wydany dekret pozwalający na powrót Izraelitów do Palestyny i odbudowę świątyni. Pierwsza grupa wróciła pod wodzą Szeszbassara ok. 537 r. przed Chr., druga została przyprowadzona przez Zorobabela ok. 520 r. przed Chr. Zaczęto odbudowę świątyni, która trwała 5 lat.

❖ **Następuje epoka Ezdrasza i Nehemiasza** - odgrywają oni czołową rolę w tym momencie historii Izraela.

IX. Epoka hellenistyczna (336 r. do Chrystusa)

- ❖ **Aleksander Macedoński** (zwany Wielkim) kładzie kres imperium perskiemu.
- ❖ **Palestyna** dostaje się w ręce Lagidów (Egipt), później Seleucydów (królów Syrii). Rozpoczyna się proces hellenizacji Judei kosztem religii Izraela. W roku 166 przed Chr., kapłan **Matatiasz** daje znak do zbrojnego powstania przeciw tym niebezpieczeństwom. Sytuacja polepsza się za panowania dynastii Hasmonejskiej. Kres tej dynastii i państwu zadaje **Pompejusz** zdobywając w 63 r. przed Chr. Jerozolimę. Niezależne dotychczas państwo Hasmonejczyków stało się prowincją rzymską.

x. **Życie i działalność Jezusa Chrystusa.** Wszystko co wiemy o ziemskim życiu Jezusa, zawiera się w gruncie rzeczy w czterech Ewangeliach. Istnieją również wzmianki u pisarzy niechrześcijańskich: Tacyt, Józef Flawiusz.

❖ **Hronologia wydarzeń** (podane daty nie są ściśle – margines błędu wynosi od 1 do 2 lat):

- Jezus rodzi się w Betlejem w Judei, w 748 r. ery rzymskiej
- 28r. – chrzest Jezusa w Jordanie
- 30 – założenie Kościoła w Jerozolimie; śmierć i zmartwychwstanie Jezusa
- 32/35 – nawrócenie Pawła
- 34/37 – pierwszy pobyt Pawła w Jerozolimie
- 45/49 – pierwsza podróż misyjna Pawła
- 49 – Sobór Jerozolimski
- 49/52 – druga podróż misyjna Pawła
- 50-52 – pobyt Pawła w Koryncie
- 53/58 – trzecia podróż misyjna Pawła
- 58 – Paweł przybywa do Jerozolimy
- 58-60 – pobyt Pawła w więzieniu w Cezarei nadmorskiej
- 60/61 – podróż morską Pawła do Rzymu
- 61-63 – pobyt Pawła w więzieniu rzymskim
- dwa lata swobodnego nauczania (na tym kończą się Dzieje Apostolskie)
- 67 – meczeńska śmierć św. Pawła
- 70 – zdobycie i zniszczenie Jerozolimy przez Tytusa, syna cesarza Wespazjana
- 95 – zaczynają się powszechne prześladowania Chrześcijan.

